«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 30 yanvar (Cümə axşamı günü) tarixli 101-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Pəncşənbə, 27 rəbiülaxir sənə 1337.
30 kanuni-sani sənə 1919.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Məhəlli-idarə:
Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir.

Abunə şəraiti:
Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir.
Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

QARABAĞ HAQQINDA

Təqribən bir ay bundan əvvəl idi ki, Qarabağdan gələn ahü fəryadlar həm hökumətimizi, həm də camaatımızı təciz [narahat] etməklə, Azərbaycan torpağının bu hissəsinə xüsusi bir nəzər yetirilməsini tələb edirdi.

Nə olmuşdu orada? Ermənilərin generalı ədd [hesab] olunan Andranik, öz xunxar [qaniçən] dəstəsilə Qarabağın Zəngəzur adlanan uyezdi üzərinə tökülüb müsəlman əhalisini qətl və qarət kimi quldurlara məxsus əməlləri ilə tədhiş edib [dəhşətə salıb], buraları "müsəlmanlardan təmizləmək" istəyirdi.

Şübhəsizdir ki, hökumətimiz Azərbaycan türklərinə qarşı icra edilən və rəva görülən bu vəhşiliklərə göz yuma və istimdad [yardım] fəryadlarına qulaq asmaya bilməzdi. Hökumətimiz ingilis komandasının nəzərini dəxi bu gunə [bu cür] vəhşi əməllərə cəlb edib, Andranikin ə'mali-vəhşiyanəsinə [vəhşi əməllərinə] nəhayət çəkdirdi. Andranik fitnəsi nəticəsi olaraq, Qarabağın hal və övzası [vəziyyəti] öylə bir fövqəladə surət kəsb etdi [aldı] ki, hökumətin bu cəhət haqqında xüsusi qeydkeşliyinə böyük bir ehtiyac görünüb, ciddi tədbirlər ittixazı [tədbirlər görülməsi] lazım gəldi.

Bu tədbir nə ola bilərdi? Qarabağı işlər düzəlincəyə qədər müvəqqəti olaraq ümumi idarə təhtindən [altından] ayırıb, xüsusi bir idarə altına almaq ki, əvvəla, Qarabağın fövqəladə haləti, mərkəzi hökumətin ümum məmləkət qeydkeşliyi işinə xələl yetirməsin, yəni hökumət bütün diqqətini yalnız bir Qarabağa münhəsir etmək məcburiyyətində qalmasın və saniyən [ikincisi] Qarabağ dəxi fövqəladə halətinə görə lazım olan xüsusi tədbirlər ittixazından məhrum edilməsin.

O idi ki, hökumət Zəngəzur, Şuşa, Cəbrayıl və Cavanşir uyezdlərindən ibarət olan Qarabağı xüsusi bir general-qubernatorluq şəklinə salmaq əmrini [işini] lazım və vacib bildi. Mərkəzi hökumətin vəkili yerində olan general-qubernatora hökumətdən bir para fövqəladə ixtiyarat veriləcəkdir ki, Qarabağın fövqəladə halətini adi bir surətə salmaq yolunda o ixtiyaratdan istifadələr etsin.

Təkrar edirik ki, aclıq, azar, yolsuzluq, əmniyyətsizlik, şuriş [qarışıqlıq], narazılıq və sair bu kimi hadisələrdən əmələ gələn bu fövqəladə halət, Andranik avantyurasının nəticəsindən nəşət edən [qaynaqlanan] bir vəq'ədir [hadisədir]. Bina-ənileyh [ona görə], hökumətimizin Qarabağda general-qubernatorluq təşkil etmək tədbirinə dəxi Andranik hərəkəti səbəb olmuşdur.

Andranik, Azərbaycan hüduduna soxulub da vəhşiliklər icra edərkən, hökumətimiz Ararat Hökumətinə müraciət edib Andranikin oraya qarşı münasibatı [əlaqələri] nə olduğunu istifsar etdi [soruşdu]. Ararat Hökuməti iki əllə Andraniki rədd edib "Onun bizə heç bir dəxli yoxdur, xudsər [özbaşına] bir adamdır", - deyə cavab verdi. Andranik dəxi öz tərəfindən Erməni Hökumətindən "küsdüyünü" təkrar-təkrar söyləməyi mövqeyi gələn yerlərdə müzayiqə etməyirdi [əsirgəmirdi].

Erməni Hökumətinin Andranikdən üz döndərib də incimiş olduğuna və bunun da o hökumətdən küsməyinə safdərunların [sadəlövhlərin] və ya iş bilənlərin nə nəzərlə baxdıqları başqa məsələdir. Hər halda biz Erməni Hökumətinin sözlərinə inanmağı qərar qoyub və Andranikin erməni hökumətinə dəxli olmayan xudsər bir quldur olduğu nöqteyi-nəzər[in]də dayanıb, öz torpağımızı və öz əhalimizi bu quldurun əlindən xilas etməyə çalışdıq və bilaxirə [axırda] bu işdə müvəffəqiyyət hasil etdik. Bədəhu [sonra] andraniklər tərəfindən vurulmuş zərbələrin yaralarını sağaltmaq üçün, o zərbələrə uğramış olan yerlərimizi öz məsləhətimizə görə xüsusi bir idarə altına alıb, general-qubernatorluq təşkil etmək istədik.

Halbuki bizim bu tədbirimiz Ararat Hökumətinə xoş gəlməyibdir. Bu xüsusda protest edib "Ermənistan ərazisi hüququna təcavüz olunur", - deyir.

Bu əhvalı eşitmiş olan "Naşe vremya" adlı erməni qəzetəsi, ki Bakı Erməni Milli Komitəsinin naşiri-əfkarıdır [yayın orqanıdır], birdən-birə qorxuya düşüb "Allah eyləməsin ki, bu işin axırı müharibəyə müncər ola [müharibəylə nəticələnə]" - deyib nədənsə "müharibə" sözünü tez meydana atır və gözləmədiyimiz bir halda Erməni Cümhuriyyətinin halını fəna və müşkül bir surətdə təsvir edib, "Müharibə olarsa bu hal daha fəna bir şəklə girəcəyindən" bəhs edir və bəhsinə "ciddiyyət şəkli" vermək üçün ümum Azərbaycan demokratiyasına [xalqına] müraciət edərək "provokasiyaya uymayın", - deyə xəbərdarlıq etməklə hökumətimizin tədbirini fitnə və provokasiya adlandırır.

Quldur Andranikin vəhşiliklərinə qarşı məzəmmət yolu ilə bir söz belə ağzına almayan və biləks [əksinə] Andranikin bir erməni "qəhrəmanı" sifətilə sənaxanı olan [onu tərifləyən] və onun bütün vəhşiliklərini təsvibə [bəyənməyə] çalışan bu qəzetə, hökumətimizin bu tədbirini göz yummadan fitnə adlandırıb məsələnin nədən nəşət etdiyi haqqında bir söz belə söyləməyir və tez "müharibə" sözünü meydani-mətbuata çıxardıb, bu sözlə Azərbaycan demokratiyasını qorxutmaqmı istəyir ki, bəlkə bu qorxu üzündən Qarabağın general-qubernatorluq təşkilinə xələl yetirilsin və ya həqiqətənmi bu işin müharibəyə müncər olacağından və müharibə olarsa Erməni Cümhuriyyətinin halı fəna bir surətə düşəcəyindən təşvişə düşür – burası bir dürlü anlaşılmayır. Bəlkə tərəfimüqabilin "zəif olduğunu" bizə işarə edib də bizi davaya qızışdırır ki, müharibəni biz başlayaq və bassaq da, bassmasaq da təqsir bizim üzərimizə düşsün! Hər halda bu qəzetənin tez "müharibə" sözünü ortaya salması və Erməni Hökumətini zəif bir halda təsvir etməsi şayani-diqqətdir [diqqətəlayiqdir].

Bizə qalarsa, əminik ki, hökumətimiz Qarabağda general-qubernatorluq təşkil etmək istərkən Erməni Hökuməti ilə müharibəyə girmək ehtimalını heç xəyalına belə gətirməmişdir. Çünki Qarabağ bizim, biz bizim; öz yerimizdə, öz torpağımızda nə sayaq "administrativ" şəkillər yapacağımız bizim öz işimizdir. Erməni Hökumətinin və ya Erməni Milli Komitəsinin bu cürə işlərimizə qatışmağa heç bir haqları olmadığını özləri bilməyirlərsə, o halda siyasiyyatın ibtidai qaydalarından bixəbər və cahildirlər, özgələrdən öyrənsinlər. Və əlavə, tutalım ki, Qarabağda general-qubernatorluq təşkili "erməni ərazisi mənafeyinə toxunur". Həman saat müharibə etmək lazım gəlirmi? Və bir də erməni-gürcü müharibəsindən sonra hər tərəfin və Müttəfiqlər komandasının də rəyi bu cürə hüdud məsələlərini konfranslarla, danışıqla, sülh və sazişlə həll etmək qərarı ittixaz olduqdan sonra, hüdud məsələsinə aid olan bu işdə dəxi saziş və danışıq lüzumundan bəhs etmək əvəzinə, tez müharibə sözünü araya salmaqda "Naşe vremya"nın məqsədi öz fitnəkarlıq xasiyyətini bildirməkdirsə, zəhmət çəkməsin, özümüz ondan da yaxşı bilirik, yox bizi qızışdırmaq və ya sınamaqsa, onu da anlayacaq qədər dərrakə və fərasətimiz vardır.

Aramızda müharibə olarsa, Erməni Cümhuriyyətinin halı fəna olacağına şübhəmiz yoxdur, lakin hər halda biz müharibə xəyalında deyilik. Biz öz daxili islahat işlərimizlə məşğuluq. Müharibə etmək istəsəydik, əlimizdə böyük bəhanəmiz dəxi vardı. Halbuki indi müharibəyə heç bir tərəfin, heç bir bəhanəsi yoxdur. Ararat Hökuməti şükür eyləsin ki, biz onun "Andranikin bizə dəxli yoxdur" sözünə inanıb da Andraniki xudsər bir quldur sifətilə torpağımızdan rədd etdik. İndi də o quldurun hərəkati-vəhşiyanəsindən dolayı əhalimizə varid olan [toxunan] zərər və ziyanları rəf etmək [aradan qaldırmaq] işi ilə məşğuluq. Əgər bizim bu işimizdən Erməni Cümhuriyyətinə və erməni "ərazisinə" bir xələl yetirsə, bu xüsusda dəlillərini meydana qoyub müzakirəyə girsinlər. Yoxsa gözü yummadan protest etmək və ya müharibədən söz salmaq, fitnə və provakatorluqdan başqa bir şey deyildir.

Hacıbəyli Üzeyir

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

(9-uncu iclasın mabə'di)

Bu iclas kanuni-saninin [yanvarın] 27-si saat 12-yə təyin edilmişsə də, saat 2-nin yarısınadək ancaq 32 əza [üzv] gəlmiş olduğundan, iclas qanuni hesab edilməyərək, təxirə salınmışdı. Nəhayət ayın 28-i saat bir tamamda bütün iskamlələr [stullar] dolu olduğu halda, doktor Ağayev cənabları iclası açır.

Baxılan məsələlər:

1. Daxil olan kağızlar;
2. Ticarət və xüsusi işlər idarəsinə dair vəkalətnamə və'dələrinin təmdidi [uzadılması] haqqında qanun layihəsi (izahatnaməsi ilə);
3. Etimadnamə komisyonunun məruzəsi;
4. "İttihad" fraksiyonu rəisi tərəfindən neft, bez, buğda və sairə ehtikarı [möhtəkirliyi] haqqında hökumətə xitabən verilmiş olan sorğu;
5. Tağıyev fabrikasından xidmətdən qovulmuş olan fəhlələr haqqında Sosialistlər fraksiyası tərəfindən verilmiş olan sorğu;
6. İctimaiyyuni-inqilabiyyun [Sosialist-inqilabçılar] firqəsi Bakı komitəsinin Azərbaycan Parlamanında iştirak haqqında Divani-rəyasətə məktubu.

Sədr - varid [daxil] olan kağızları iclasa təqdimlə bəyan edir ki:

Birinci budur ki, Qazax Milli Komitəsi əzasından [üzvlərindən] bir neçəsinin imzası ilə bir teleqraf alınmışdır ki, Hacı Kərim Sanıyev Parlamana qanuni bir surətdə seçilməmişdir. Ona görə xahiş olunur Hacı Kərim Sanıyev parlaman məbusluğundan xaric və Qazax qəzasından yeni məbus seçilməsi təklif edilsin. Mən təklif edirəm bu məsələni Etibarnamə komisyonuna verək.

Təklif bilaetiraz [etirazsız] qəbul olunur.

Bundan əlavə Gəncə qəzası məbusu Hacı Molla Əhməd Nuruzadə və Hacı Əli Qasımoğlu və Cavanşir qəzası məbusu doktor Cəmil bəy Lənbəranski Divani-rəyasətə ərizə verərək 15 gün məzuniyyət istəyirlər.

Ərizələr qəbul olunur.

Bir də Parlaman məbuslarından Sultan Məcid Qənizadə Parlamanın qanununa görə Maarif Nəzarətində məmurluqdan istefa verib, məbusluğu qəbul etdiyini bildirir.

Sosialistlər fraksiyasından Bağır Rzayev Məclisi-Məbusan əzası haqqını qeyb etdiyindən, onun yerinə İbrahim Əbilovun namizədliyi göstərilir.

Nəhayət, Divani-rəyasətə təklif edilmişdir ki, Məclisi-Məbusan nəzdində torpaq və sorğu məsələlərinə birər komissiya intixab olunsun [seçilsin]. Təvəqqe edirəm, iclasın axırında bu komissiyaların neçə nəfərdən ibarət olacağını qərarlaşdıraraq namizədlər göstərəsiniz.

Bir də, Parlamanın qanununa görə, Bakı qubernatoru dəxi özünün məmurluqda qalacağını, ya istefa verdiyini bildirməli idi, fəqət xəstə olduğundan xəbər verə bilməmişdir. Mən təklif edərdim qubernatora bir neçə gün (3-4 gün) möhlət verilsin sağalanadək. Ancaq şifahən xəbər vermişdir ki, o məbusluqda qalmağı tərcih edir.

Axırda sədr hər fraksiyaya öz əzaları və hər əzaya hangi fraksiyaya mənsub olduğu haqqında məlumat vermələrini təvəqqe edərək ikinci məsələyə keçir:

Vəkalətnamə vədələrinin təmdidi

Növbətdə ticarət və xüsusi işlər idarəsinə dair vəkalətnamə vədələrinin təmdidi [müddətlərinin uzadılması] haqqındakı qanun layihəsidir. Layihə ilə bərabər izahatnaməsi dəxi təqdim olunur.

Katib izahatnamə və layihəni oxuyur:

Bakı neft tacirlərinin ictimai vəkili, hakəza [habelə] bir çox firmalar və mütəəddid [çox sayda] əşxas vəkilləri tərəfindən Ticarət-Sənaət və Daxiliyyə nazirləri hüzurunda məzkur [deyilən] vəkillərə səhmdarlar cəmiyyətləri və başqa ticarət və sənaət təşkilatı idarə və təməllükat [mülk] sahibləri tərəfindən əta olunmuş [verilmiş] vəkalətnamələrin vədələrinin təmdidi məsələləri haqqında təşəbbüsatda bulunub, müvəkkillərinin uzaq bir məmləkətdə bulunduqlarını, bu məmləkətlərlə hal-hazır hadisatından dolayı əlaqə və mürasilat [gediş-gəliş] qət olunduğunu [kəsildiyini] və fövqdə tədad olunan [yuxarıda sayılan] vəkalətnamələrin vədələri 1918 sənəsi dekabrının 31-ində bulunduğunu bəyan etmişlərdir. İşbu məsələnin müzakirəsi əsnasında mülahizə ediləcək xüsusiyyat [xüsuslar]:

1. Hüquq elmi nəzəriyyatı mövcibincə [əsasında], vəkalətnamə bir müqavilənamə dərəcəsində olduqda onun vədəsi tərəfeyn [iki tərəfin] iradəsi üzrə vəkalətnamə dərununda [içində] göstərilmiş tarix ilə bəyan edilir, fəqət ticarətə məxsus vəkalətnamələrdə tarix göstərilmədiyi halda, qanun qüvvəsi ilə vəkalətnamənin kəndi tarixindən hesab edilmək[lə] vədə üç sənə təkmilinə [dolana] qədərdir. (1903 sənəsində nəşr edilmiş Ticarət qanunun 41-ci maddəsi və Senatın Mülki istinaf [apellyasiya] dairəsinin 1916 sənəsindəki 30 nömrəli qətnaməsi).

2. Müqavilənamələrdə, xüsusən vəkalətnamələrdə, vədə bunların mühüm bir hissəsi ədd [hesab] olunduğundan, vədə xitamında məzkur övraqın [sənədlərin] kəndiləri də qüvvədən saqit olurlarsa da, məmafih hüquq elmi nəzəriyyatı və qanun, tərəfeynin rizası olmaqsızın da müqavilə və vəkalətnamələrin vədələrinin təmdidini müvafiq görürlər. Məsələn, Ticarət qanununun qərarnamələrində ticarət işləri müdiriyyəti və deyn [borc] tədiyəsinin tə'cili [təxirə salınması] (1905, 1906, 1915 və bundan sonrakı sənələrin) hərbi vüquatdan dolayı basənəd olan borc tədiyəsinin tə'cili haqqında xüsusi qanunnamə (moratori) və hakəza Moqilyov şəhərinin yanğından mükəmmələn [tamamən] məhv olması və başqaları kimi fövqəladə vüquata dair (1910 sənədə hökumət qanunnamə və tədabiri [tədbirləri] cümləsinin nömrə 101, maddə 1097).

3. Azərbaycanla səhmdarlar cəmiyyətləri və başqa ticarət və sənaət idarələri və təməllükat sahiblərinin bulunduqları mövqe ilə Azərbaycanın əlaqəsi qət olunduğundan, hal-hazırda fövqəladə keyfiyyət Azərbaycanda da mövcuddur.

4. Binaənileyh ticarət və xüsusi işlər idarəsinə məxsus və vədələri qurtarmış, yaxud yaxın zamanda qurtaracaq vəkalətnamələrin təmdidi-vəd [vədəsinin uzadılması] edilməsinə həm mühüm bir əsas, həm də zəruri ehtiyac vardır.

5. Fəqət, vədənin bu surətlə təmdidi müəyyən bir vaxtla təhdid edilməlidir [məhdudlaşdırılmalıdır]. Bunun üçün də altı ay vədə kafidir.

6. İşbu təmdidi-vədə mövcud ikən müvəkkil və vəkil xahiş etdikləri halda, verdikləri və qəbul etdikləri vəkalətnamələri vədədən əqdəm [əvvəl] də qüvvədən saqit etmək haqqına malikdirlər.

7. İşbu üsul üzrə vəkalətnamə vədələrinin təmdidi başqa bir surətlə olmayıb da, fəqət qanun üzrə olmalıdır. Yuxarıda yazılmış izahata məbni [əsasən], bunun zimnində [əsasında, daxilində] mövcud qanunnamə inşa edilmiş olduğu surətdə, nəşr edilməsi müvafiq görülür.

Ədliyyə Nəzarəti müdürü: Teymur bəy Makinski tərəfindən imza edilmişdir.

Ticarət və xüsusi işlər idarəsi üçün olan vəkalətnamələrin vədələrinin təmdidi haqqında qanun layihəsi:

1. Ticarət və xüsusi işlər idarəsi üçün verilən vəkalətnamələrdən vədeyi-vəkalətləri əski qayda 1917 sənəsi 25 oktyabr, 1918 sənəsi 31 dekabr və yeni qayda 1919 sənəsi 13 yanvar tarixləri aralarında xitam bulmuş olanları və yaxud təzə qayda ilə 1919 sənəsi 14 yanvar – 14 iyul arasında qurtaracaq olan vəkalətnamələr 1919 sənəsi iyul ayının 14-nədək öz qüvvələrində baqi qalırlar.

2. Vəkalətnaməni verən və vəkilliyi qəbul edən əşxas xahiş etdikləri halda 1919 sənəsi iyulunun 14-dən müqəddəm də olsa vəkalətnamələrini kəndi qüvvəsindən saqit etmək ixtiyarına malikdirlər.

Qanunnamə maddəbəmaddə müzakirəyə qoyulduqda təklif olunur əvvəlcə Parlaman komissiyasına verilsin.

Şəfi bəy Rüstəmbəyli - məsələyə fraksiyalarda baxılmış olduğunu qeydlə bəyan edir ki, komissiyaya verilməyə ehtiyac yoxdur.

Qardaşov – komissiyaya verilməsində israr edir.

Yusif Əhmədov - göstərir ki, bu qanun ələlümdə səhmdaran [səhmdarlar] cəmiyyətlərinə və bir çox sair müəssisə firmalara aiddir ki, bunların mərkəzi-idarəsi [idarə mərkəzi] Petroqradda, Moskvada və qeyri yerlədədir ki, şimdi ora ilə əlaqə olmadığından, vəkalətnaməni təzələmək qeyri-mümkündür; təzələnməsə də bunların fəaliyyəti yatar. Ona görə Məclisi-Məbusan onların vədələrinin təmdidi haqqındakı qanunu qəbula məcburdur. Bu mülahizə ilə natiq təklif edir ki, layihəni komissiyaya vermədən bu gün Parlaman qəbul etsin.

Makinski Teymur bəy (Ədliyyə naziri müavini) - qanun layihəsinin həman bu iclasda qəbulunu təklif edərək deyir ki, əgər bu qanun qəbul edilməsə övza və şəraiti-hazirədən dolayı [indiki vəziyyətə görə] bir çox cəmiyyət və firmalar vəkalətlərini təzələyə bilməzlər; o halda fəhlələrə də muzd verməyə ixtiyarları olmaz. Bunun da ağır nəticələr, hətta tətil ilə təhdid etdiyi aşkardır.

Nəhayət, maddəbəmaddə səsə qonularaq, qanun qəbul olunur.

Etibarnamə komissiyasından

Bundan sonra Etibarnamə komissiyası tərəfindən **Rüstəmbəyli Şəfi bəy** məruzə təqdim edir. İrəlicə Ukrayna konsulu Parlamana ərzihal verərək, ukraynalılar üçün iki yer istəmişdi. Rəsmiyyət cəhətindən Parlaman məsələni açıq buraxmışdı. Şimdi Bakı Ukraynalılar Radası [Milli Şurası] eyni məqsədlə ərzihal vermişdir. Etibarnamə komisyonu lazım bilir, onlara yer verilsin. Çünki Bakıda və Muğan kəndliləri miyanında [arasında] çox ukraynalı var. Şurayi-Milli ruslara 10 yer verərkən, ukraynalıları velikoruslardan ayırmamışdı. Şimdi özləri ayırırsalar, əqəliyyət [azlıq] təşkil edən bir millət olmaq üzrə yer istəməyə haqları var. Fəqət, iki yer vermək olmaz, çünki o qədər nüfusları [əhalisi] yoxdur. Bina-ənileyh komissiya təklif edir ki, azlıqda qalan bir millət olmaq həsəbilə [səbəbilə] ukraynalılara bir yer verilsin və bu yer Rus Milli Komitəsinə ayrılmış olan yerlər hesabına çıxılsın.

Bakı və Şəki qəzalarına və yəhudilərə gəldikdə, bunların haqqında komisyonun rəyi qabaqca xəbər verilmişdir.

Abdulla bəy Əfəndizadə ("Əhrar") - Metr haqqındakı maddənin əhəmiyyətindən bəhslə, onun Şəki şəhər və qəzası haqqında bu maddənin tətbiq edilmədiyini aşağıdakı rəqəmlərlə göstərərək deyir ki: Şəhərlərimizin islam əhalisini götürdükdə, nüfusca Bakı birinci, Nuxa ikinci, Gəncə üçüncü yer qazanacaqdır. Deməli, Bakı şəhəri paytaxt olduğu üçün istisna edilirsə, birinci yer Nuxa şəhərinindir. Bu şəhərdə 52 min 243 candan 43 635-i islamdır. Gəncədə - 38 331 "-" Şamaxıda - 21 172 "-" Şişədə – 19 136 "-" Lənkəranda - 15 329 "-" Qubada - 11 465 "-"

Yerdə qalan şəhərlərin əhalisi beş-altı mindən ibarətdir. Əgər şəhərlər üçün yalnız şəhərdirlər deyə birər nümayəndə ixtiyarı verilibsə, böyük bir ədalətsizlik icra edilmiş olar. Çünki o surətdə 5 min əhali də 1 nümayəndə vermiş olar, 50 min də. Həm də 5 min əhalidən 1 nümayəndə dəvəti heç bir məmləkətin qanunnaməsində olmasa gərəkdir. Olarsa belə, Şəki tək başına 10-12 islam nümayəndələri göndərməli idi. Qəzası isə 100 mindən ziyadə islam əhalisinə malik olduğundan, tək başına 57 min miqyas üzrə 2 nümayəndə göndərməli idi. İş böylə olmadığı aşkardır. Həm də eşitdiyimizə görə, qanunnamədə şəhərlərə məxsus ayrıca maddə yoxdur. Həqiqət böylə isə yəqindir ki, şəhər və qəza əhalisini bir yerə qatıblar və ümum əhaliyə miqyas tətbiq ediblər, ancaq nümayəndələrin birini şəhərə məxsus ediblər.

Bu nöqteyi-nəzərə gəldikdə məsələni bir az daha aydın etmək üçün 2 nəfər nümayəndə verən qəzaları yekdigəri [bir-biri] ilə müqayisə etməlidir. Nuxa şəhəri qəzası ilə bərabərlikdə 145,209 (43635+101574) can islam əhalisinə malikdir. Göyçay şəhəri 117732, Şişə 85661, Ərəş 79090, Qazax 68181 islam əhalisinə malikdir. Görürük ki, Şəki bunların ən böyüyündən 30 minə və ən kiçiyindən həştad minə qədər artıqdır. Yalnız Şəkinin kətm olunmuş haqqı özünə qaytarılmaqla, ədaləti bərpa etmək təklifini ediriz. Əks surətdə dəfəat ilə rəva görülmüş ədalətsizliyi bir dəxi Parlaman təsdiq etmiş olacaqdır. Hələ firqə seçkisi prinsipinə gəldikdə, Şəkinin 12 min fəhlə sinfinə ayrıca bir yer vermək təklifi də qəbul edilə gərəkdir. Əgər Mandat komisyonu "Parlaman üzvləri 120-dən ziyadə olmamalıdır" iddiasını bir daha edərsə, mən onun cavabında təkrar edirəm ki, seçki maddəsinin tək bir məhəl [yer] üçün tətbiq olunmaması böyük ədalətsizlikdir. Fəqət, 120 ədədi 121 ilə əvəz etməyə ədalətsizliyin dəxli yoxdur.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

* Bu son vaxtlarda Petroqraddan gələn məlumatdan anlaşılır ki, bolşeviklər şəhərdən çıxmağa və şəhərdə olan lazımlı şeyləri çıxarараq Moskvaya aparmağa hazırlaşırlar. Bolşeviklər zənn edirlər ki, Petroqradın müqəddəratı həll edilmişdir. Petroqrad yeni təşkil edilmiş əşqiya [quldur] dəstələrinin qurbanı olacaqdır. Bu əşqiya dəstələri qaçan saldatlardan və həbsxanadan buraxılmış canilərdən ibarətdir. Bunlar şəhəri bir neçə yerə təqsim edərək [bölərək] bugünlərdə qarət etmək istəyirlər.

* Bu vaxta qədər inşası bitməyən hərbi ingilis gəmiləri qurtarmadıqca İngiltərənin dəniz məramnaməsi barəsində heç bir qətnamə elan edilməyəcəkdir.

Portəgizin [Portuqaliyanın] vəziyyəti

Yanvarın 23-də Lizbondan [Lissabondan] göndərilmiş olan teleqrafdan anlaşılır ki, Lizbon qalası və sair istehkamları cümhuriyyətə tərəfdardırlar. Digər bir teleqrafdan anlaşılır ki, Lizbonda cümhuriyyətçilər monarxistlərə qalib gəlmişlərdir.

* Böyük dövlətlər nazirləri düşənbə [bazar ertəsi] günü, səhər vaxtı Qar dö-Orsedə yığışıb Almaniya müstəmləkəsi məsələlərini və sair hərbə aid ümumi məsələləri müzakirə edəcəkdirlər.

QƏZETƏLƏRDƏN

* "Utro Yuqa" qəzetəsinə Batumdan xəbər verilir: Bugünlərdə İstanbuldan bir neçə erməni qoşun dəstəsi eşalonları gələcək və Anadolunu işğal edəcəklərmiş. 12 min nəfərdən ibarət olan erməni qoşunları isə qərb cəbhəsindən və Səlanikdən gəlirlərmiş.

* İrəvandan Təbrizə erməni-müsəlman heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] gəlmişdir. İran Hökuməti onları təntənəli bir surətdə istiqbal eyləmişdir [qarşılaşmışdır]. Erməni heyəti Şaxmazyan və Ter-Quqasyan namində zabitlərdir. Bunların buraya nə məqsədlə gəldikləri hənuz bəlli deyildir.

* Fransızlar Ərdəhanı işğal etmişlərdir. Qars isə ermənilər tərəfindən işğal edilmişdir. Hələlik İrəvan-Culfa dəmiryolu açıqdır. Əhali aclıqdan və yatalaq (tif) xəstəliyindən məhv olurlar.

* Batumdan xəbər verilir ki, Türkiyənin indiki Parlamanı buraxılmalı və indiki Kabinə iş başından düşürülməliymiş. Türkiyə federasyon üsulu ilə yenidən təsis ediləcək və Türkiyənin yeni Kabinəsi başına prens Səbahəddin keçəcəkmiş.

* İstanbuldan xəbər verilir: Türkiyənin məhafili-siyasiyyəsində [siyasi dairələrində] Sülh Konfransında zeyldəki [aşağıdakı] şeyləri tələb eyləməyə məramnamə hazırlanmışdır:

1) İstanbul ilə Boğazlar türklərin əlində qalacaq;
2) Adalar dənizi bitərəf elan ediləcək, Rumeli ilə Kiçik Asiyada Türkiyə inzibat idarələri qalacaq;
3) Dədəağac və Kutluca dairələri Türkiyəyə veriləcək;
4) İngilizlər Beynənəhreyndən çıxmalıdırlar.

* Könüllü ordusu bürosunun xəbərinə nəzərən, bolşeviklər hal-hazırda ciddi surətdə Petroqradı təxliyə edirlər.

Erməni ictiması [yığıncağı]

Ağməscid şəhərində erməni başçılarından A. Artsruninin təhti-sədarətində [sədrliyi altında] erməni qurultayı açılmışdır.

* Yaponiya Hökuməti axırıncı beş ilin qoşunlarını silah altına çağırır. Yaponiya əsakiri [əsgərləri] Ural keçidinin beş günlük məsafəsindədirlər.

İngilislərin əziməti [gedişi]

Krım və Ukrayna fransızların təhti-nüfuzuna [nüfuzu altına] keçməli olduğundan, ingilis komandanı amiral Kelton, "Super" drednotu ilə Sevastopoldan əzimət eyləmişdir [yola düşmüşdür]. Amiral nazir Vinaderov ilə vida eylərkən demiş: Petroqradda görüşəriz!

* Sevastopol - Səlanikdə müqim [yerləşən] 175-ci fransız alayı buraya gəldikdən sonra bütün mövqeləri və qaravulxanaları işğal eyləmişdir. Alay komandanı Strun hökumət üzvlərini ziyarət edərək, onlarla məa [bərabər] işləyəcəyini bildirmişdir.

* Sazonov Kuban tərəfindən Sülh Konfransına nümayəndə intixab edilmişdir [seçilmişdir]. Bu qərar üzrə Sazonovun Don, Kuban və Könüllü tərəfindən vəkaləti vardır.

* "Deyli meyl" qəzetəsi xəbər verir ki Lloyd Corc və Vilson Rusiya məsələsinin həllindən ötrü Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] təşkilini lazım görürlər.

* Müttəfiq dövlətlər ehtiyat edirlər ki, bolşevik hökuməti ilə mübarizə uzandığı təqdirdə, rus bolşevik ordusu qüvvətlənib Avropa sülhünü təhdid edər.

* Qəzetələr yazırlar ki, Eser firqəsinin mərkəzi komitə üzvü və Məclisi-Müəssisan sədri Çernov amiral Kolçakın əmri ilə həbs edilmişdir. Eser firqəsinin mərkəzi komitəsi Petroqraddan Moskvaya keçdikdən sonra, Çernov gizlicə Moskvada yaşayırdı. Çernovun həbs edilməsi üçün hər cür tədbirlər ittixaz edilirdi. Çernov, Saratov quberniyasına gedib, sentyabrın 14-də Samarada Məclisi-Müəssisan komitəsi üzvləri ilə görüşmüşdür. Təcili bolşevik əsgərləri Samaraya hücum edəndə Çernov fəhlələrə və kəndlilərə müraciətlə Samaranın müdafiəsinə dəvət etmişdi. Samara işğal ediləndən sonra Çernov Ufaya getmişdi. O vaxtdan ondan bir xəbər yox idi.

ŞURAYİ-VÜKƏLADA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

1) Bütün hökumət əvamiri [əmrləri] və qərardadları xüsusi bir rəsmi nəşriyyatda təb' [çap] və nəşr olunacaqdır ki, "Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökuməti əxbarı [xəbərləri]" namı [adı] ilə təsmiyə ediləcəkdir [adlandırılacaqdır].

2) Hökumətin bütün əvamir və qərardadları və başqa-başqa nazirlərin qərardadları və Parlaman kağızları da Şurayi-Vükəlaya verilir, bundan sonra elam edilirlər [bildirilir].

3) İşbu məsailə [məsələlərə] dair, bütün məktubat [yazışmalar], Parlamana gedəcək və Parlamandan qayıdacaq bütün kağızların tərcümə və məktubat işləri Rəisi-vükəla təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olaraq Hökumət İşləri dəftərxanasında aparılır.

4) Vaxtlı-vaxtında təb' və nəşr etmək işləri və təb' ediləcəklərin rəsmi "Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökuməti əxbarı"nda doğru dərc edilməsi və təshihinə də Hökumət İşləri dəftərxanası baxacaqdır.

5) Təb' və nəşr edilənlər bir qədər cəm olduqdan sonra ümumi surətdə tərtib edilib hökumət müəssisələrinə göndəriləcəklərdir.

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 30 yanvar (Cümə axşamı günü) tarixli 101-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Ticarət və Sənaye Nəzarətində

Gürcüstan Hökuməti siyasi nümayəndəsi Ticarət və Sənaye Nəzarətinə müraciətən rica etmişdir ki, Gürcüstanla Azərbaycan miyanındakı [arasındakı] mal mübadiləsi müqavilənaməsi mövcibincə [əsasında] hökumət üçün 300 min put neft buraxılsın, Ticarət və Sənaye Nəzarəti həman miqdar neftin buraxılması barəsində əmr vermişdir.

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətində

* Mərkəzi Ev Komitəsi cənbindəki [nəzdindəki] müavinət bürosu Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə [Sosial Müdafiə Nazirliyinə] müraciətən rica etmişdir ki, Ticarət və Sənaye Nəzarəti indində [nəzdindəki] büroya darüleytam [yetimxana] çocuqlarına paylanmaq üçün 30 min arşın bez verilməyi barəsində lazımi iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunsun.

* Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti[nin] təsəvvüründə, Şamaxıda bir uşaq koloniyası açılacaqmış. İşbu müəssisədən ötrü Kələntərovun bağı layiq görülmüşdür. Nəzarət, Ərazi Nəzarətinə müraciətən bu bağı həcz [müsadirə] etməyə mümaniət [maneçilik] olub-olmaması barəsində isticvabda [sorğuda] bulunmuşdur.

* Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Şamaxıda 50 nəfərlik bir darüləcəzə [qocalar evi] açmaq istəyir. Bundan dolayı, Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətən layiqli görülmüş Lalayevin evini həcz etməyə mümaniət olub-olmamasını isticvabda bulunmuşdur.

* İrəvan Həmvilayətlər Cəmiyyəti sədri İrəvan qaçqınlarına müavinətdə bulunmaq üçün Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti indində təşəbbüsatda bulunmuşdur. Nəzarət qaçqınların əhvalı barəsində məlumat istəmişdir.

* Əhali üçün əlvan bəzzaziyyə malı gətirmək qəsdi ilə Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti, Ticarət və Sənaye Nəzarətindən İranla mübadilə etmək üçün 10 min put cövhər istəmişdir.

* Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti tərəfindən açılan müavinət müəssisələri qüvveyi-maliyyəsini [maliyyə gücünü] artırmaq qəsdi ilə imtahan edilir ki, neftin putundan 3 qəpik vergi alsın. Nəzarət, Neftçilər İttifaqından bu barədə məlumat istəmişdir.

DİLİMİZƏ HÖRMƏT EDİLSİN

Bizə pək də eyi nəzərlə baxmayan bəzi Avropa mütəfəkkirləri türk millətinin istedad və qabiliyyəti-mədəniyyədən məhrum olduğunu irəli sürürlər! Halbuki bunlar qüruni-vüstada [Orta əsrlərdə] möhtəşəm bir islam mədəniyyəti mövcud olduğuna qaildirlər [inanırlar]. Mədəniyyəti-islamiyyənin amilləri araşdırılsa, ərəblər və farslar qədər, türklərin, türk alimlərinin dəxi təsiri olduğu aşkardır. Ərəbcə yazılan asari-müxəllədənin [ölməz əsərlərin] ən nəfisi, türk alimləri tərəfindən yazılmış olduğu, inkarı qabil olmayan bir həqiqətdir. Türklərdən farsca asari-ədəbiyyə [ədəbi əsərlər] təlif edənləri [qələmə alanları] yazmaq üçün böyük tərcümeyi-hallar kitabı təlif etmək icab edər. İddia edildiyi kimi, türklər təb'ən istedad və qabiliyyətsiz olarlarsa, hər vaxt eyni qabiliyyətsizlik təsiri altında heç bir mövcudiyyəti-elmiyyə göstərəmməzlərdi. Halbuki, ən qiymətdar əsərlər meydana gətirən türk müəllifləri idi. Qüruni-vüstada müəssisati-elmiyyəsi [elmi qurumları] ilə məşhur olan və Əndəlüs üləmasından [alimlərindən] heç də geri qalmayan alimlər yetişdirən Səmərqənd, Buxara, Xarəzm şəhərləri türk vətəni və orda yetişən ən məşhur müsəlman alimləri yenə türk övladı idilər. Şu halda türk irqinə istinad edilən "istedadsızlıq" iftiradan başqa bir şey olammaz.

Yalnız, bizim də etirafına məcbur qaldığımız bir şey varsa, o da türklərin şimdiyə qədər kəndi milliyyətlərinə qarşı irtikab etdikləri [törətdikləri] qeyri-qabili-əfv [bağışlanmaz] cinayətləridir. Türklər qədər kəndi milliyyətinə biganə qalan heç bir millət təsəvvür ediləmməz. Türklər daima başqaların[ın] hesabına çalışmış, daima başqasına şərəf qazandırmış və bu xidmətlərinə qarşı olmaq üzrə eyni millətdən təhqir və təzyif [həqarət] eşitmişdir. Bu iddianı isbat etmək üçün bir az tarix səhifələrini qarışdıracaq olarsaq görəriz ki, zühuru-islamı mütəaqib [İslamiyyətin meydana çıxmasından sonra] ərəblərlə münasibət peyda edən türklər, dərhal ərəb əbasına büründülər. Milli ənənələrini, adətlərini, tarixlərini, vəlhasil hər şeylərini unudaraq, var qüvvəti ilə ərəbləşməyə çalışdılar. Adları ərəbcə, libasları ərəb libası, evlər ərəb evi, xülasə türklüyə aid şeylərin qalması qəbahət imiş kimi tamamilə çıxardılar, atdılar. Müəlliflər, şairlər, ədiblər daima ərəb ruhunda, ərəb lisanında yazdılar. Bundan sonra farslarla münasibət peyda edən türk mühiti var qüvvəti ilə farslaşmağa çalışırdı. Artıq, bütün ənənə, adat [adətlər], tərzi-məişət farslaşırdı. Artıq, isimlər Abdulla, Əbdürrəhman, Seyfəddin, Hüsaməddin şəkillərindən çıxıb, Keykavus, Cəmşid, Firidun, Təhmasib şəkillərini alırdı. Artıq, şairlər bəzmi-Cəmşid, zülfi-səmənbu, saqiyi-xoşrəv, meyi-düsalə, məhbubi-çahardəh-salədən bol-bol bəhs edirlərdi. İş bununla da qalmayırdı. Bunlara qarşı kəndilərinə türk denilincə, ən böyük həqarətə məruz qalmış kimi qızırlardı.

Ruslarla münasibət başlar-başlamaz, bir qismimiz həman rus boyasına boyandıq. Əski adətimiz mövcibincə ruslaşmağa çalışdıq. Bizim mənsub bulunduğumuz bir millətin mövcudü ədəmindən [varlığından-yoxluğundan] xəbərimiz belə olmadı. Bizim də bir mövcudiyyəti-milliyyəmiz, bizim də bir şərəfi-millimiz, bizim də bir namusi-millimiz ola biləcəyini xatirimizə belə gətirmədik. Əvvəla kəndi ixtiyarımızla düşdüyümüz girdaba, sonra nimməcburi [yarımməcburi] bir surətdə atılırdıq.

Milli təlim və tərbiyə, sərbəstlik nemətindən məhrum edilmişdi. Bizim üçün açılan hökumət məktəbi bizə rus ülum və fünununu öyrətməkdən ziyadə bizi Nikolayı təqdis edən [müqəddəsləşdirən] mütəassib bir mujik yapmağa çalışırdı. Binaənlieyh, surəti-xüsusiyyədə yetişdirilən missionerlər müəllimlik namı ilə bu məktəblərə göndərilirdi. Artıq işimiz təhlükə yolunu tutmuşdu. Qabiliyyəti-təmsiliyyəmizə bir də mahir missionerlərin dəssas [hiyləgər] tədbirləri inzimam edincə [əlavə edildikdə] bir qaç sənə içində milliyyətimiz, türklüyümüz və buna aid bütün hissiyyatımız aramızdan uzaqlaşıb gedəcəkdi. İşin vəxamətini anlayan münəvvərlərimiz [ziyalılarımız] millətin qulağına intibah əzanını oxumağa başladılar, fəqət nə çarə ki, insaniyyətlə əlaqəsi olmayan və bütün səadətini təbəəsinin cəhalətində arayan Nikolay hökuməti bunları vətənlərindən tərd etdi [qovdu].

Nəhayət, bu gün əsərləri ancaq tarix səhifələrində qalan bütün zalım hökumətlər kimi, Nikolay hökuməti də yıxıldı, parçalandı. Əsarət altında əzilib inləyən bütün məhkum millətlər kəndilərini idarə etmək haqqını bilfeil qazandılar. Uzun zamanlar istiqlal eşqi ilə yanan qəlblərə sərin ümidlər sərildi. Nəhayət, bu gün Lehistan, o biri gün Ukrayna... Arxa sıra böyük sürur [sevinc] dalğaları arasında istiqlallarını elan etdilər. Ən ziyadə əzilən biz olduğumuzdan dolayı, ən əvvəl istiqlalını elan edən də biz olmamız icab edirdi. Lakin səciyyeyi-milliyyəmiz arasında kökləşən "xatirnəvazlıq" xəsisəsi [xüsusiyyəti] bizi ən sonra elani-istiqlal etməyə məcbur etdi. Nəhayət, ümumi cərəyanlara qarışdıq, biz də istiqlalımızı elan etdik. Etdik, amma bizim istiqlalımız Rusiyada olan gürcü, erməni və sair millətlərin istiqlalından pək fərqli qaldı. Onlarda ümuru [işləri] əllərinə alar-almaz əvvəl-əvvəl hər şeylərini milliləşdirməyə başladıqları kimi, müamilati-rəsmiyyələrini dəxi milli lisanlarında icra etmək üçün də heç bir dəqiqələrini fövt etmədilər.

Millətlərə saheyi-siyasət və mədəniyyətdə bir mövqeyi-məxsus təyin etdirən, ancaq milli lisanlarıdır. Bir millətin dərəceyi-tərəqqi və təkamülü ancaq lisanları ilə ölçülür. İştə, bunu fərq edən millətlər kəndilərini səhneyi-siyasət və mədəniyyətdə bariz bir surətdə göstərmək üçün birinci işləri rəsmi müamilələrini milli lisanlarında yapmaq oldu. Halbuki, bizim rəsmi dairələrimizdə işlər hələ rus dili ilə görülür.

Əcəba nədən?!

Bu suala cavab vermək üçün üç ehtimal xatirə gəlir:

1. Bəzi kimsələrin və bilxassə ümumiyyətlə avam təbəqəmizin düşündükləri kimi məmləkətimizdə bulunan bir qaç rus vətəndaşlarımızın xatirlərini saydıqda, ondan dolayı rəsmi müamilələrimizi rusca görürüz. Dimağlarımızda yerləşən əski xatirnəvazlıq səciyyəsi dolayısı ilə bu ehtimal xatirə gəlir. Fəqət mənafeyi-milliyyəmizlə qeyri-qabili-təlif [uzlaşması mümkün olmayan] və arzuyi-ümumiyə müxalif olan bu ehtimalı pək uzaq görürəm. İş başında bulunan zəvatın, böylə bir qaç kimsənin xatiri üçün mənafeyi-milliyyəni fəda edəcək adamlar olmadığına qaneyəm. Fərzi-mühal [uzaq, demək olar ki, imkansız bir ehtimal] olaraq işbu səbəbdən dolayı ruscanı qullanırsaq, bu dəfə də ən böyük xətanı irtikab etmiş olacağız. Çünki, yarın bizə qarşı "Siz istiqlala müstəhəqq bir millət olsa idiniz, əlbəttə sizin də bir diliniz olacaqdı, halbuki, qullandığınız dil bizim dildir", - deyə bağıran yenə bizim xatirlərini saydığımız rus vətəndaşlarımızın bir qismi olacaqdır. Nitəkim, böylələri bizi təkrar əsarət və məhkumiyyət altına soxmaq üçün əllərindən gələni əsirgəməyirlər. Kəndi dilimizdə qonuşmağa başladığımızı görüncə, "Xeyr, olmaz! Rusca danışmalı", - deyə bağırırlar.

2. Dilimizin təkamülati-hazirəsi [hazırki inkişaf səviyyəsi] məmləkət idarəsinə kafi olmadığından, rəsmi müamilələrimizi türkcə yapmadıq və yaxud yapammadıq. İştə, qəlbimizə rəşeyi-xüsran verən [qəlbimizi kədərlə sarsıdan] və gözlərimizi məğmum-məğmum yaşartan əlim bir hadisə!

Əsrimizin əqlə heyrətlər verən tərəqqiyyatı arasında dilimizin hələ müamilatımıza kifayət edəcək dərəcədə bulunmaması nə dərəcədə şayani-əsəf [təəssüf ediləcək] bir hal! Lakin bu ehtimal da doğru olammaz. Çünki dilimiz müamilati-rəsmiyyəmizi əcnəbi bir lisanla icraya məcbur edəcək dərəkəni çoxdan keçmişdir.

Vaqeən, fransız, alman, rus lisanları dərəcəsində olmadığını etiraf etməyə məcburuz. Fəqət, olduqca oxulur, yazılır bir lisan olduğunu da kimsə inkar edəmməz, bilxassə milli intibahın az-çox runüma olduğu [özünü göstərdiyi] zamandan bəri dilimiz də olduqca iləriləmiş bir halda bulunur. Kəndi ehtiyacımızın mübhəm bir qismini ifa edə biləcəyində şübhə yoxdur. Bu gün qırıq-dökük bir halda olsa belə, ehtiyacımızı təmin edən dilimiz, bir az hörmət və etina edildiyi təqdirdə, yarın bütün ehtiyacımıza kafi gələcək bir hal kəsb edəcəyinə [bir vəziyyət alacağına] əmin olalım. Qaba, əski-püskü olub da bizim malımız olan bir şey, nazik və nəfis olub da "əcnəbi" olan şeylərdən daha eyi deyilmi?

3. Dilimizi oxuyub yazanlarımızın kafi dərəcədə olmayıb, az bulunması, ki ən qəvi [güclü] ehtimal da budur. İştə, minlərcə illər milli hisslərə biganə olaraq yaşamamızın bizə yadigar buraxdığı müdhiş bir fəlakət! Məmləkət idarəsi üçün kifayə edəcək miqdarda rusca bilənlərimiz bulunduğu halda, kəndi dilimizi bilənlər bulunmaması bizi nə qədər düşündürsə, nə qədər məhzun edərsə, yenə azdır. Halbuki, yanı başımızda bulunan, daha dünə qədər eyni məhkumiyyət, eyni şəraiti-həyat altında yaşayan gürcü və erməni qonşularımız böyləmidir? Onlar nə qədər rusca öyrənmişlərsə, o qədər də kəndi dillərini öyrənmişlərdir. Çünki onlarda milli hiss, milli duyğu vardı.

Artıq namusi-millimizi təmizləmək istərsək, tam mənası ilə hürr və müstəqil olaraq yaşamaq arzu edərsək, milli dilimizi təqdis edəlim və onu öyrənmək üçün ən qısa yollar arayalım, vəssəlam.

Daşkəndli Xalid Səid

YANIQLI BİR XƏBƏR

Bu gün 27 kanuni-sanidə [yanvarda] 98 nömrəli "Azərbaycan" qəzetəsində yanıqlı bir xəbər oxudum. Bu xəbər yalnız məni deyil, Ömər Faiq Nemanzadə cənablarını tanıyır [tanıyan] hər kəsi, hər fəhlə və kəndçi qardaşını düşündürdü, ürəklərini qana döndərdi. Azərbaycan türkləri arasında kəndi qələmi ilə ən məşhur və möhtərəm bir ad qazanmış Ömər Faiq əfəndinin həbsdə olmasını eşidən azəri və ümum qafqazlılar bu işə atəşli protestolar etməzmi? Azərbaycan türkləri kəndilərinə ən doğru bir dost, azadlığa ən çox meyli olan bir camaat, azadlıq, doğruluq və bərabərcə yaşamağı hər vaxt cünbüşlə istər bir məmləkətdə çox heyflər olsun ki, böyük bir yazıçı və diqqətli bir ədibi, zəkavətli bir millət qəhrəmanını həbsxanada görür. Bu acı hal onlara fövqəladə bir təsir bağışladı. Fəqət fikri açıq, ürəyi saf, duyğusu ən parlaq bir millət, gözəl gürcü milləti, bunu, bu ədalət və insafdan uzaq halı qəbul etməsə gərək. Ona görədir ki, bu gün, yarın möhtərəm və sevgili ədibimiz Ömər Faiq Nemanzadə cənablarını gürcü milləti, gürcü demokratiyası azad edəcəyini Azərbaycan kəndçi və fəhlələri dörd gözlə bəkləyir və ümidvardır ki, Azərbaycan və Qafqaziya türkləri ədəb bağçalarının ən qiymətdar bir qönçəsi sayılan Faiq əfəndi həbsdən əlbəttə azad olar. Fəqət acınacaq bir hal varsa, o da gürcü milləti, gürcü demokrat və hökuməti şu mükərrəm [möhtərəm] şəxsi qatil və quldurlarla bir yerdə həbsxana kameralarına soxmağı öz şan və şövkətinə rəva görməyidir.

Səmədəli İsgəndərzadə (Kəmərli)

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində

Bələdiyyə İdarəsi Bakı polismeysterinə müraciətən xəbər vermişdir ki, axır vaxtlarda polis müfəttişləri Bələdiyyə İdarəsinə müraciət edərək, işıq və odun istəmişlərdir. Bələdiyyə İdarəsinin xəzinəsinin halını nəzəri-etibara alaraq rica edilir ki, Bələdiyyə İdarəsini işbu məxaricdən azad edəsiz.

* Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi "Müsavat" Sabunçu şöbəsinin müdiri Sabunçu kəndində və mədən dairəsində olan arxadaşlardan xahiş edir ki, necə ki, sabiqdə -1917-ci ildə, yanvar ayının 12-ci günündə - Sabunçu kəndində "Müsavat" şöbəsi güşad olmuşdu [açılmışdı], həman idarə genə öz yerində bərpa olduğu üçün öz xadimlərinə ixbar edir [xəbər verir] ki, tezliklə öz vəzifələrinin ifasına başlasınlar. Neçə mühüm məsələ var ki, həll olunacaqdır. İdarə Maskovski küçədə 172-ci nömrəli Mir Əbutalib Seyid Əkbərzadənin mənzilindədir.

İclas

Bu gün, pəncşənbə [cümə axşamı] saat 6-da, Azərbaycan Məclisi-Məbusanı "Müsavat" fraksiyasının iclası təyin edilmişdir.

Kooperatif dükanının qarət edilməsi

Bayıl "Delo" kooperatif dükanının müdiri Şişkin Birinci uçastok pristavına məlum etmiş ki, keçən gecə naməlum bədəfkarlar [cinayətkarlar] tərəfindən dükanın qıfılı sındırılıb dükandan 13984 manatlıq əşya qarət edilmişdir. Oğrular tapılmamışdır.

İkinci Realnı məktəbində

İkinci Realnı məktəbində "Əbəveyn [valideyn] şurasının təşkilatı" və həman məktəbin müdiri, möhtərəm əbəveyndən və məktəbdə olan mütəəllimlərin qəyyumlarından təvəqqe edirlər ki, cümə günü, yanvar ayının 31-də, səhər saat 10-da ümumi iclasa təşrif gətirsinlər. Siniflərdən nümayəndə müəllimlər şurasına və Əbəveyn şurasının təşkilatına namizədlər intixab etmək barəsində iclasda müşavirə olunacaq. İclas İkinci Realnı məktəbinin təzə binasında, Şamaxı küçəsində, sabiq Lalayev[in] evindədir.

* Cümə günü, yanvar ayının 31-də, gündüz saat 1-ə Bakıda yaşayan şamaxılıların iclası təyin olunubdur. Xahiş olunur, müəyyən [təyin edilmiş] vaxtda Azərbaycan Parlamanının zalına gəlsinlər.

İctimaiyyun füqərası

Qarabağa Ərzaq Nəzarəti tərəfindən vəkil göndərilməsi

Ərzaq Nəzarəti Qarabağ mahalında, yəni Cavanşir, Şuşa, Zəngəzur və Qaryagin uyezdlərində ərzaq işlərini qaydaya salmaq üçün öz tərəfindən bir nəfər vəkil göndərməyi təhti-qərara almışdır. Bu vəkil özü ilə həman mahalların əhalisinə paylamaq üçün külli miqdarda ərzaq və sair zəruri mal aparacaqdır.

MÜSRİ XƏSTƏLİK

Müsri [yoluxucu] xəstəliklərlə mübarizə edən komitə tərəfindən səpmə yatalaqdan mühafizə çarəsi

Hal-hazırda şəhərdə səpmə yatalaq azarı hökmfərmadır [hökm sürməkdədir]. Bu xəstəliklə mübarizə etməkdən ötrü xəstəxanalar və qeyri çarələr görülməkdən başqa, hər kəs özünü bu xəstəlikdən qorumalıdır. Bunu nəzərə almalıdır ki, bədəndə olan bitlər bu azarı bir adamdan başqasına keçirirlər. Azarlının bədənində olan bit, azarlının qanını sorduqdan sonra salamat adamın bədəninə keçdikdə, onu da azarladır. Azarlı adam özü-özlüyündə o qədər qorxulu deyildir. Qorxu ancaq həmin azarlının bitlərindədir. Buna görə səpmə yatalaqdan xilas olmaq üçün bitlərin və bədəndə olan çirkin rəf olunmasına [aradan qaldırılmasına] artıq diqqət etməlidir. Bitləri təmizləməkdən ötrü bu aşağıdakı məsləhətlərə əməl etməlidir:

1. Tüklər arasına bit düşdüyü zaman tükləri təmiz qırxdırıb, bütün bədəni isti su və sabunla yumalıdır. Hərgah, bədəndə həşarat çox olsa, o zaman bədəni "sabadilovıy uksus" və ya "nasekomoyad" [həşarat zəhəri] suyu ilə yumalıdır (gözləri bu sudan qorumalıdır).

2. Yatacaq paltarını isti suda qaynatmaq və ya "nasekomoyad" suyunda islatmalıdır.

3. Paltar və yorğan-döşəyin tikiş yerlərini "nasekomoyad" ilə sürtməlidir. Bunların hamısından yaxşı paltarları və yorğan-döşəyi sihhiyyə kamerasına (Persidski və 5-ci paralelni küçələrin küncündə, telefon 6-34) göndərməli. Göndəriləcək şeyləri diqqətlə bir kisəyə doldurub, kisəni "nasekomoyad" suyu ilə islatmalıdır.

4. Bitləri evdən təmizləməkdən ötrü evin divarlarını, fərşi [döşəməni], çarpayıları sabun, neft, karbolovi kislota [karbalol turşusu, fenol], daha yaxşısı "nasekomoyad" ilə yumalıdır.

"Nasekomoyad" hazırlama üsulu

1. Bədəni yumaqdan ötrü iki faizli "nasekomoyad", yəni həşarətı məhv edən zəhərli su lazımdır. İki faizli su hazırlamaq üçün bir vedrə suya ¾ "nasekomoyad" qatmalıdır.

2. Paltarları yumaqdan ötrü 10 faizli "nasekomoyad" hazırlamaq üçün bir vedrə suya üç girvənkə "nasekomoyad" qarışdırmalıdır.

3. Evdə divarları, çarpayıları və fərşi yumaqdan ötrü beş faizli "nasekomoyad" üçün bir vedrə suya girvənkə yarım "nasekomoyad" qarışdırmaq lazımdır.

FƏHLƏ HƏYATINDAN

Təşəkkür və etiraz

Müdir əfəndi! Zeyldə [aşağıda] yazılmış təşəkkür və etiraza dair cümlələrin dərcinə lütfən müsaidə buyurmağınız mərcudur [rica olunur].

29 kanuni-sani [yanvar] caharşənbə günü saat 2-də bə'dəzzəval [günortadan sonra] "Müsavat"ın Balaxanı mədən mərkəzi şöbə idarəsində heyəti-idarə əzasının və ətraf mədənlərdə işləyən müsəlman fəhlələri nümayəndələrinin iştirakı ilə iclas tərtib edilərək əlahəzrət İngiltərə kralı nümayəndəsi general Miln cənabları hökumətimiz rəisi həzrətləri ilə müsahibə əsnasında Azərbaycan Hökumətini rəsmi tanıdığını bildirməsi, sosialist adını daşıyan Gürcü Hökuməti hürriyyəti-vicdanı tapdalayaraq bütün Azərbaycan türklərinin möhtərəm saydıqları mühərrirlərinin cümləsindən olan Faiq əfəndini həbs və təhqir etmək məsələləri müzakirə edildi. Nəticədə hüquqi-milliyyəmizə ehtiram edən general Miln cənablarına başda azərbaycanlı türk qardaşlarımız olduğu işçilər nümayəndələri iclası namından təşəkkürati-səmimanələrini təqdim etmək və Faiq əfəndinin həbs və təhqiri münasibətilə bütün Azərbaycan türklərinə qarşı hətki-hörmət [hörmətsizlik] etmiş olduğundan dolayı Gürcüstan Hökumətinə şiddətli etiraz edilib də, bir an əvvəl Faiq əfəndinin azad edilməsini tələb etmək qərara alındı.

Sədr: Mirzəağa Kərimzadə
Katib: Yusifzadə Əbdürrəhim

BEZ FƏQƏRƏSİ [BEZ MƏSƏLƏSİ]

Tağıyev fabrikasından alınan bez barəsində Ərzaq naziri vəkili Yusif Əliyev cənabları məlumat cəm edərək, dekabr ayından bəri yanvarın 23-ünə kimi buraxılan manufaktur xüsusunda zeyldəki [aşağıdakı] məlumatı almışdır:

Musiqi dəstəsi üçün verilib bez bir tay.

Parlamanda "Hümmət" fraksiyası naminə buraxılıb kətan 9 top, qətifə 12 ədəd.

Kərbəlayi Əliisgəndər Aşurov naminə buraxılıb bez 150 arşın, qətifə 3 ədəd.

"Fantaziya" hamamı üçün buraxılıb Kərbəlayi Salar Qafarova bez 4 min arşın.

Parlaman üçün buraxılıb bez 1000 arşın, kətan 93 arşın, qətifə 279 ədəd.

Hacıbaba Ağababa oğluna buraxılıb bez 1 tay.

Bakı mahal məhkəməsi sədri Perçixinə verilib bez 2 top, kətan 2 top, bomazı 2 top, bayka 2 top və qətifə 24 ədəd.

Şuşa upravası üzvü Məhəmməd Tağıyevə Şuşa ərzaq idarəsi üçün buraxılıb bez 25 min arşın.

Küknə kəndi camaatı üçün Hacı Zeynalabdin Tağıyevə verilib bez 5 min arşın.

Abbasqulu Kazımzadəyə buraxılıb bez, kətan, bomazı, madapolam, hərəsindən bir top və qətifə 6 ədəd.

Qulam Musayevə buraxılıb bez 500 arşın.

"Təbriz" mehmanxanası sahibi Hüseyn Ağayevə verilib bez 1000 arşın, kətan 500 arşın, bomazı 60 arşın, qətifə 50 ədəd.

Nəzarət dava vəkili Zaydlerə verilib bez 1 top, kətan 2 top, bomazı 2 top.

9-cu rus-türk məktəbi müəllimi Rəsul bəy Tahirova buraxılıb madapolam 2 top, bez 2 top, kətan 1 top, qətifə 12 ədəd.

Qəbristan naziri S. İ. Konikova buraxılıb bez 1000 arşın, tənzif 10 min arşın.

Narodnı Xozyaystvo [Xalq Təsərrüfatı] Xalq maliyyəsi şurası naminə buraxılıb bez və kətan hərəsindən 16 top.

Tağıyevin baş kantoru qulluqçuları üçün buraxılıb plis, kətan hərəsindən 7 top, süfrə və əl dəsmalı hərəsindən 14 ədəd.

Ticarət və Sənaye Nəzarəti vəkili Gerasimova buraxılıb bayka 15 top.

Aptekxana sahibi Ermansa buraxılıb tənzif 5 min arşın.

Ərzaq Vəzarəti xidmətçiləri üçün buraxılıb bez, bomazı, kətan hərəsindən 25 top və qətifə 12 dujin yarım.

Birinci Ünas məktəbi nazirəsi üçün verilib bez, bomazı, kətan hərəsindən 6 top və qətifə 1 dujin yarım.

Tağıyevin "Leyla" adlı barkazı qulluqçuları üçün buraxlıb bez, bomazı, kətan hərəsindən 7 top və qətifə 3 dujin yarım.

GÜRCÜSTANDA

Lazistan

Batumda nəşr olunan "İslam Gürcüstan" qəzetəsi zeyldəki məlumatı verir:

Məlum olduğu üzrə İstanbulda yunanlar tərəfindən bir komitə təşkil edildiyi və bu komitənin məqsədi Pontus padşahlığı təsis etmək olduğu şaye olmaqda [deyilməkdə] idi. Lazistan şimdi hazırlaşır ki, öz doğma yurdunu təcavüzlərdən xilas eyləsin və yunanlıların bu planlarına müsaidə verməsin.

* Gürcüstan dəmiryol nazirinin əmri ilə dəmiryollarında idareyi-əsgəriyyə ləğv edilmişdir.

TEATRO VƏ MUSİQİ

Cümə günü, yanvarın 31-də Hacıbəyov Qardaşları Müdiriyyəti tərəfindən Hökumət Teatrosunda (sabiq Mailov) bu mövsümdə ikinci dəfə olaraq Zülfiqar bəy Hacıbəylinin yazmış olduğu məşhur "Aşıq Qərib" operası təntənəli bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Bu operada qız və oğlan xor dəstələri (balet) dəxi olacaqdır. Tamaşa axşam saat 8-in yarısında başlanacaqdır. Biletlər indidən teatrın kassasında satılmaqdadır.

Arvad diş həkimi Platonova

Mamalıq, qadın və əmrazi-daxiliyyəyə [daxili xəstəiklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Telefon nömrə: 50-06. Adres: Kolyubakinski küçədə Parapetin küncündə ev nömrə 26.

2664

Arvad diş həkimi
M. S. İdaşkina

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Petroqraddan gəlmiş diş həkimi
M. B. Şternin

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 2-yə kimi və axşam 4-dən 7-yə kimi. Dişlərə və ağza müalicə edir, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər və qızıl qapaqlar qayırır. Dişləri ağrısız kənar edir. Ünvan: Vorontsovski caddədə Sarkisovanın 22 nömrəli evində, Bakı İstiqraz Cəmiyyəti ilə bir cərgədə.

2642

Doktor
Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir: səhər saat 8-dən 10-adək; axşam saat 4-dən 6-yadək. İçəri şəhərdə Malı Krepostnovı küçədə 8 nömrəli evdə. Telefon nömrəsi 36-91. Малая-Крѣпостная ул. д. № 8. Телефон № 36-91.

2603

Doktor
Samuil İzrailoviç Kopelioviç

Daxili və əsəbi mərəzə mübtəla olanları hər gün axşam saat 5-dən 8-ə kimi qəbul edir. "914" dəvasını [dərmanını] istemal edir [işlədir]. Voronsovski caddədə nömrə 17, ikinci mərtəbə. Telefon 50-82 və 93.

282

Doktor İ. Q. Sibiroviç

Daxili və uşaq xəstələrini qəbul edir səhər saat 9-12-yədək; axşam saat 4-6-yadək. Staro-Poliseyski küçədə nömrə 25 (Kolyubakinski küçəsinin küncündə). Telefon nömrə 42-12.

2658

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Qayıdıb əmrazı-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olan naxoşları qəbul etməyə şüru etmişdir [başlamışdır]: səhər saat 10-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 6-ya kimi. Ünvan: Parapetdə, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbədə. Telefon: 86-27.

2655

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmraza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor Larionovun

Qadın və cərrahiyyə azarxanası (Bazarnı və Qubernski küçələrin küncündə) naxoşlar qəbulunu təxirəsalmış. Azarxanada yatmaq istəyən naxoşları həməvəqt [həmişə] və gələn naxoşları səhər saat 9-dan gündüz saat 4-ə qədər.

Xəstəxananın həkimləri:
Qadın naxoşluqlarına doktor V. Q. Mitrofanov.
Cərrahi xəstələrindən:
Doktor A. İ. Akinşeviç;
Doktor Mir Əsədulla Mir Qasımov.

2666

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir bəy

TRANSLİTERASİYA İLƏ BAĞLI QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri

"Qar dö-Orsedə": qəzetdə "Den Orsedə" kimi getmişdir.

Qəzetələrdən

"…məramnamə hazırlanmışdır:": məramnamənin maddələri qəzetdə "1, 2, 4, 5" kimi nömrələnmişdir.

"Kutluca": qəzetdə "Kutulca" kimi getmişdir. Digər adı Kuturca. Hal-hazırda Yunanıstanın sərhədləri daxilində qalan Kotronia nəzərdə tutulur.

Müsri xəstəlik

"sabadilovıy uksus": əsasən Mərkəzi və Cənubi Amerikada yetişən sabadilla [Schoenocaulon officinale] bitkisindən əldə edilən məhlul parazitlər əleyhində istifadə edilmişdir.

Fəhlə həyatından

"…başda azərbaycanlı türk qardaşlarımız…": qəzetdə "başda" yerinə "başqa" getmişdir.

Bez fəqərəsi

"bayka": yumuşak pambıq parça
"madapolam": yüngül çit parça.
"plis": məxmərə bənzər parça növü.